

COVID-19 Salgını Sırasında Kadınlarla ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Hakkında Veri Toplanması

17 Nisan 2020 tarihinde yayımlandı.

Fotoğraf: BM Kadın Birimi / Ryan Brown

GİRİŞ

Bu belgede, COVID-19 salgınının kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet üzerindeki etkisi hakkında veri toplamak isteyen kişilerin başvurabileceği ilkeler ve tavsiyeler özetleniyor. Bölge ve ülke temsilciliklerindeki meslektaşlarımız ihtiyaçları ve zorlukları tespit ederek bu çalışmaya katkıda bulundu. Bu çalışmada, birçok ülkede uygulanan fiziksel mesafe tedbirleri ve sokağa çıkma yasakları bağlamında ortaya çıkan zorluklar (metodolojik zorluklar, etik ve güvenlik ile ilgili ilkelerle riayet etme konusunda karşılaşılan güçlükler gibi) hakkında tavsiyelere de yer veriliyor.

Bu bilgi notu, [BM Kadın Birimi'nin bilgi notunu](#) ve [Dünya Sağlık Örgütü'nün COVID-19 ve kadınlara ve kızlara yönelik şiddet hakkındaki çalışmasını](#) tamamlıyor.

COVID-19 ve Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddet Hakkında

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, dünyanın tüm bölgelerinde meydana gelse de¹ bu vakalar, hem istikrarlı durumlarda hem de acil durum bağlamlarında çoğu zaman bildirilmiyor.² Ortaya çıkan veriler, COVID-19 salgını sırasında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin artmakta olduğuna işaret ediyor.³ Salgını önlemek için uygulanan, fakat geçim kaynaklarını ve hizmetlere erişimi de etkileyen tedbirler (sokağa çıkma yasakları, fiziksel mesafe uygulaması vb.) kadınların ve kız çocukların şiddete maruz kalma ihtimalini arttırabiliyor. Bu kapsamda evde sağlık konusunda ve finansal konularda yaşanan stres (kadınların geçim kaynaklarını ya da kazançlarını kaybetmeleri de dâhil olmak üzere) artabiliyor, temel hizmetlere erişim sınırlanıyor, evin içinde şiddet içeren bir durumdan uzaklaşmak zorlaşabiliyor, sosyal izolasyon ve/veya karantina nedeniyle ev içindeki stres daha da artabiliyor. Bazı kadınların eşleri; COVID-19 nedeniyle uygulanan kısıtlamaları, şiddete başvurmak ve eşleri üzerinde daha fazla güç ve kontrol elde etmek için kullanabiliyor. Bazı raporlara göre, COVID-19 salgını sırasında ev içi şiddet yardım hatlarına, polise ve sığınma evlerine yapılan çağrılar ve başvurular artış göstermiştir.⁴ Bazı durumlarda ise kadınlar, evden çıkamadığı ya da çevrimiçi olarak veya telefon vasıtasıyla yardım hizmetlerine erişemediği için bildirimler, çağrılar ve hizmet kullanımı azalıyor.⁵

COVID-19 gibi salgınlar, ev içi şiddeti arttırmamanın yanı sıra, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik diğer şiddet türlerini de arttırabilir. Kadın sağlık çalışanlarına yönelik şiddetin yanı sıra göçmen işçilere veya ev işçilerine yönelik şiddet de artmaktadır. Bunun yanı sıra yabancı düşmanlığıyla ilgili şiddet, kamusal alanlarda ve çevrimiçi ortamda taciz ve diğer şiddet türleri daha yaygın görülüyor. Sağlık hizmetleri ve sosyal güvenlikle ilgili faydalar sağlanması karşılığında cinsel sömürü ve istismar riskinin artması da muhtemel. Bazı kadın grupları, birden fazla ve birbiriyle kesişen ayrımcılık biçimleriyle karşılaşabiliyor ve bu da onları şiddet karşısında daha da savunmasız hale getirebiliyor. Şiddete maruz kalan kadınların gayriresmi destek ağlarına (arkadaşlar ve aile) ve psikososyal destek de dâhil olmak üzere kaliteli temel hizmetlere erişimleri, fiziksel mesafe düzenlemeleri nedeniyle sınırlı kalabiliyor ya da bu hizmetler farklı bir şekilde verilebiliyor.

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet, ciddi bir insan hakları ihlalidir ve bu salgın sırasında da önemli bir sağlık sorunu olmaya devam ediyor. Bu soruna yönelik müdahalelere öncelik verilmesi gerekiyor.

COVID-19 SALGINI SIRASINDA VERİ TOPLAMAK NEDEN ÖNEMLİDİR?

Veriler, COVID-19 gibi salgınların kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti neden ve ne şekilde arttırdığını anlamak için önemli araçlardır. Risk faktörlerinin belirlenmesine yardımcı olabilir. Örneğin, şiddete maruz kalan kadınlara yönelik hizmetlerin nasıl etkilendiğini, kadınların bu tür hizmetlere nasıl eriştiğini, resmi ve gayriresmi kaynaklardan nasıl yardım talep ettiğini, kısa ve orta vadeli yeni ihtiyaçların neler olduğunu ortaya koyar. Bu veriler; kadınların ihtiyaçlarına yanıt veren, riskleri azaltan, salgın sırasında ve sonrasında yan etkileri hafifleten politika ve programların tasarlanması açısından büyük bir önem taşır. Aynı zamanda, ilerideki acil durumlar ve halk sağlığı krizleri sırasında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin önlenmesinde özellikle etkili olabilecek özel stratejiler ve müdahalelerin geliştirilmesi konusunda da önemli öngörüler sağlayabilir.

VERİ TOPLAMA KONUSUNDA KARŞILAŞILAN ZORLUKLAR

Geleneksel veri toplama yöntemleri kullanılamayabilir:

COVID-19 salgını, devam eden ve planlanan veri toplama faaliyetlerini etkileyebilir. Özellikle de seyahat edilmesini ve yüz yüze görüşme yapılmasını gerektiren faaliyetler (nüfusa dayalı anketler, odak grup görüşmeleri veya diğer nitel yaklaşımlar gibi) yürütülemeyebilir. Yüz yüze görüşmenin mümkün olmadığı durumlarda, çoğu zaman uzaktan veri toplama seçenekleri göz önünde bulundurulur.⁶ Salgın, özellikle de hizmetler uzaktan sağlanıyorsa, hizmet temelli verilerin toplanma ve saklanma biçimini de etkileyebilir. Örneğin, psikososyal destek hizmet sağlayıcıların evlerinden sağlandığında, bir mağdurun verilerini ve bilgilerini depolamak için kilitli bir çekmeceye veya uygun bir veri koruma sistemine sahip bir bilgisayara erişmek güç olabilir.

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili bilgi almak için uzaktan veri toplama yöntemlerinin kullanılması, ciddi güvenlik riskleri oluşturabilir:

Cep telefonları veya web tabanlı platformlar gibi teknolojiler, COVID-19 salgını sırasında uzaktan veri toplanmasını ve şiddete ilişkin kanıtların belgelendirilmesini kolaylaştırabilir. Öte yandan, bu teknolojilerin, karantina ve evden çıkmama tedbirleri uygulanırken kullanılması, kadınların ve çocukların şiddete maruz kalma riskini artırabilir. Çünkü evin içinde gizliliğin ve mahremiyetin sağlanması neredeyse imkânsız olacaktır. Elektronik iletişim şekilleri, ardında bir iz bırakabilmektedir. Eğer şiddete başvuran bir fail, kadının deneyimlerini paylaştığını öğrenirse, bu durum, kadının daha fazla ve daha ağır bir şekilde şiddete maruz kalma riskini artırır.⁷

Hangi verilerin toplanabileceğini hangilerinin toplanamayacağını ve hangi verinin nasıl yorumlanacağını anlama konusunda güçlükler yaşanabilir:

Yukarıda da belirtildiği gibi, COVID-19 salgınının akut evresinde, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetle ilgili, yüz yüze ve nüfusa dayalı anketlerin uygulanması mümkün olmayabilir ve uzaktan veri toplama yöntemlerinin kullanılması, görüşülen kişiler için ciddi güvenlik riskleri oluşturabilir. Dolayısıyla COVID-19 salgını sırasında, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin yaygınlık verileri⁸ büyük olasılıkla toplanamayacaktır. Öte yandan, COVID-19 salgını öncesinde, sırasında ve sonrasında gelen bildirimlerdeki (yardım hatlarına, polise, sığınma evlerine veya diğer hizmetlere yapılan bildirimler) eğilimlerin analiz edilmesi ve hizmet kullanım verilerinin karşılaştırılması, politika ve programlara yön vermek açısından faydalı olabilir. Fakat bu verilerin dikkatli bir şekilde yorumlanması gerekir. Şiddete maruz kalan kadınlara yönelik yardım hatlarına ya da diğer destek hizmetlerine yapılan çağrılarının azalması, şiddet vakalarının azaldığını göstermeyebilir; ama kadınların şiddet uygulayan failerle aynı yerde kalırken telefonlara erişme güçlüğüne işaret ediyor olabilir. Bu durum aynı zamanda, salgın nedeniyle yardım hatlarının ve diğer destek hizmetlerinin erişilebilirliğinin ve işlevinin azalmasından da kaynaklanabilir. Polise, yardım hatlarına, sığınma evlerine veya diğer hizmetlere yapılan aramalar ve iletilen bildirimlere ilişkin verilerin, hizmet sağlayıcılardan ve diğer yerlerden gelen verilerle karşılaştırılması gerekir. Bu verilerin salgın sırasında kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin yaygınlığını yansıttığı varsayılmamalıdır.

VERİ TOPLAMA FAALİYETLERİ İÇİN REHBER İLKELER

Şiddete maruz kalan kadınların ve kız çocuklarının korunması ve desteklenmesi gerekir:

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet hakkında sağlam verilere ve geniş kapsamlı kanıtlara ihtiyacımız olsa da, kriz durumunda temel öncelik, kaynakları hedefleyerek mağdur kadınların kaliteli hizmetlere ve desteğe erişmesini sağlamaktır.

Hâlihazırda mevcut olan veriler, COVID-19 müdahalesine yön vermek için güçlü kanıtlar sağlayabilir:

Özellikle de krizler sırasında veri toplama çalışmasına başlamadan önce, mevcut veri kaynaklarını ve havuzlarını araştırmak ve bu verilerin ele almak istediğimiz soruları cevaplamak için en uygun şekilde kullandıklarından emin olmak gerekir. İkincil veriler (başkaları tarafından toplanan veriler) daha fazla analiz için kullanılabilir ve benzer krizlerden çıkartılan derslerden yararlanılabilir. Mevcut veriler, şu türlerde verileri içerebilir: hizmet temelli veriler, nüfusa dayalı yaygınlık anketlerinden elde edilen veriler (salgından önce yapılmış olsa bile kapsam, en çok etkilenen nüfuslar, risk faktörleri ve yardım arayan kişilerin davranışları hakkında bilgi verebilir), hizmet sunumuna ilişkin hızlı değerlendirmelerden elde edilen veriler (şiddetin türlerinde veya düzeylerindeki değişiklikler, mağdurların yardım isteme konusunda karşılaştığı güçlükler vb. konularda bilgi sağlayabilir), akademik raporlar ve basında çıkan haberler.

Bir kriz sırasında, etik ve güvenlikle ilgili ilkeler, kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin veri toplama faaliyetleri için büyük bir öneme sahip olmaya devam eder:

Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddete ilişkin veri toplama faaliyetleri¹⁰ için küresel olarak kabul edilen etik ilkeler ve güvenlik ilkeleri, bir kriz durumunda daha da önemlidir. Karantina tedbirleri ve sokağa çıkma yasakları da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle verilerin uzaktan toplanması gerektiğinde ve şiddet içeren ilişkiler yaşayan kadınlarla görüşmeler yapılacaksa, bu husus, daha da büyük bir önem kazanır. Zarar vermeme ilkesi, temel öncelik olmalıdır. Bir şüphemiz olduğu takdirde, veri toplamaya devam etmeyin. Veri toplarken, en azından, aşağıdaki unsurların sağlanması son derece önemlidir:

- Kadın katılımcıların güvenliği ve gizliliği
- Anketi yanıtlayan kadınların ve görüşmecilerin/araştırma ekibinin hiçbir şekilde zarar görmemesi
- Etik ilkeleri ve güvenlik ilkelerini anlayan, iyi eğitilmiş görüşmeciler/araştırma ekibi
- Veri toplamanın neden olabileceği sıkıntıyı azaltmaya yönelik mekanizmalar ve stratejiler
- İhtiyaç duyan kadınlar için hizmetlerin ve destek kaynaklarının erişilebilir olması

"Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetin (TCDŞ) devam ettiği ve krizden etkilenen nüfusları tehdit ettiği varsayılmalıdır. Ciddi ve yaşamı tehdit eden bir sorun olan şiddete müdahale etmek için derhal harekete geçin." (IASC, 2015)⁹

VERİ TOPLAMAYLA İLGİLİ TAVSİYELER

Fotoğraf: BM Kadın Birimi/ Christopher Herwig

Herhangi bir zarar riski bulunduğu takdirde, veri toplamaya devam etmeyin.

Hedefler ve veri toplamanın gerekçesi hakkında net olun, beklenen faydayı zarar verme riskleri ile ölçün. Verilerden ziyade, kadınların güvenliğine öncelik verin. Veri toplama faaliyeti kapsamında gizlilik ve mahremiyet sağlanamadığı takdirde, gerektiğinde kadınların destek hizmetlerine sevk edilmesi mümkün olmadığında, veri toplama faaliyeti kadını daha fazla zarar görme riski altına sokarsa veya büyük sıkıntıya neden olursa, veri toplamaya devam etmeyin.¹¹

Bağlamanız ve hedefleriniz için en uygun veri toplama yöntemini ve kaynağını seçin, her zaman kadın katılımcıların güvenliğini sağlayın.

İkincil verilerin yanı sıra, aşağıda belirtilen kaynaklardan elde edilen veriler ve kanıtlar da durumu değerlendirmek ve kriz sırasında destek ve hizmet sunumu da dâhil olmak üzere müdahalelere yön vermek açısından faydalıdır:^{12,13}

- Hizmet sağlayıcılarla ve saha çalışanlarıyla kilit kaynak kişi görüşmeleri
- Hızlı değerlendirmeler/hizmetlerin haritalanması¹⁴
- Hizmet temelli veriler^{15,16}
- Nitel veriler (örn. vaka raporları)
- Basında çıkan haberler
- Katılımcı veri toplama yaklaşımları

Nüfusa dayalı hızlı değerlendirmelere, kadın katılımcıların şiddet deneyimlerine

ilişkin soruları dâhil etmeyin.

- COVID-19 salgınının sosyo-ekonomik etkisi hakkında hızlı değerlendirmeler yaparken, özellikle de uzaktan veri toplama yöntemlerini (SMS/telefon görüşmeleri/web platformu) kullanıyorsanız, katılımcılara şiddet deneyimleri hakkında sorular sormayın. Çünkü bu tür sorular, mağdurların güvenliklerini riske atabilir.
- Üçüncü taraflar/diğer kişiler tarafından yaşanan şiddetle ilgili sorular sorulması, görüşülen kadınları şiddete maruz kalma riskinden korumak için alternatif bir yöntem olarak kullanılsa da bu yöntemle yararlı veriler elde edilmesi pek mümkün değildir ve alınan yanıtları yorumlamak kolay değildir.
- Salgının kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddet üzerindeki etkisini anlamak için soru sorulmasının mutlaka gerekli olduğu düşünüldüğü takdirde, katılımcılara çeşitli durumlarda (örneğin tek başına yürürken ya da evde) kendilerini güvende hissedip hissetmediklerine dair daha geniş kapsamlı sorular sorulabilir.

Çoğu zaman dışlanan ve ihmal edilen kadınlar ve kız çocukları için savunuculuk yapın.

Ergen kızlar, yaşlı kadınlar, engelli kadınlar ve kız çocukları, mülteci kadınlar, kadın göçmen işçiler ve ırksal ve etnik azınlıklar da dışlanan ve ihmal edilenlerin içindedir. Bu grupları sadece veri toplama faaliyetlerine dahil etmekle kalınmamalı; araştırma araçları ve tasarımı bu grupların deneyimlerini daha iyi yansıtabilecek şekilde uyarlanmalıdır. Bu tür yaklaşımlar, genellikle dışarıda bırakılan grupların ihtiyaçlarını karşılayan müdahaleler geliştirilmesine yardım eder.

SON NOTLAR

1. Dünya Sağlık Örgütü, Üreme Sağlığı ve Araştırma Bölümü, Londra Hijyen ve Tropik Tıp Okul, Güney Afrika Tıbbi Araştırma Konseyi (2013), [Kadınlara yönelik şiddete ilişkin küresel ve bölgesel rakamlar: eş/partner şiddetinin yaygınlığı, sağlık üzerindeki etkileri ve eşler/partnerler dışındaki kişiler tarafından uygulanan cinsel şiddet.](#)
2. Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal İşler (2015), [Dünyada Kadınlar 2015, Eğilimler ve İstatistikler](#) (sayfa 159).
3. Birleşmiş Milletler (9 Nisan 2020), [Politika özeti: COVID-19 salgınının kadınlar üzerindeki etkisi](#) (sayfalar 17-19).
4. a.g.y.
5. [Kadınlar, karantina sırasında ev içi şiddetten kaçmak için eczanelerde şifreli sözcükler kullanıyor](#), erişim tarihi 4 Nisan 2020.
6. TCDŞ Sorumluluk Alanı (AoR) Web Semineri (26 Mart 2020). [Uzaktan TCDŞ Değerlendirmeleri ve Uzaktan Hizmet Sunumuna Geçiş - TCDŞ Sorumluluk Alanı \(AoR\)](#) (kayıt ve PPT).
7. Ev İçi Şiddeti Sonlandırmaya Yönelik Ulusal Ağ, Güvenlik Ağı Projesi (2020). [Bir halk sağlığı krizi sırasında mağdurlarla iletişim kurmak için teknoloji kullanımı.](#)
8. Belirli bir zaman diliminde şiddete maruz kalan belirli bir nüfusta kadınların oranı.
9. IASC (Kuruluşlar Arası Daimî Komite), 2015. [İnsani Yardım Faaliyetlerinde Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Müdahaleye İlişkin Rehber: Riskin azaltılması, dayanıklılığın teşvik edilmesi toparlanmaya](#) yardım edilmesi (sayfa 2).
10. Dünya Sağlık Örgütü (2001) [Önce Kadınlar: Kadınlara Yönelik Aile İçi Şiddete İlişkin Araştırmalar İçin Etik ve Güvenlikle İlgili Tavsiyeler.](#)
11. TCDŞ Sorumluluk Alanı (AoR) (2019). [Acil Durum Programlarında Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddete Müdahale Edilmesi için Kurumlar Arası Asgari Standartlar.](#)
12. BM Kadın Birimi, TCDŞ Sorumluluk Alanı (AoR), George Washington Üniversitesi (2020) Küresel Kadın Enstitüsü. [Kadınlara ve Kız Çocuklarına Yönelik Şiddeti Sonlandırmak için Sanal Bilgi Merkezi, Çatışma/Çatışma Sonrası, Araştırma, İzleme ve Değerlendirme Modülü.](#)
13. Küresel Kadın Enstitüsü, George Washington Üniversitesi (2017), [Mülteciler ve çatışmalardan etkilenen nüfuslarla birlikte toplumsal cinsiyete dayalı şiddet hakkında araştırma, izleme ve değerlendirme faaliyetleri: Araştırmacılar ve uygulayıcılar için bir kılavuz ve araç seti](#) (sayfa 50-57).
14. TCDŞ Sorumluluk Alanı (AoR) (tarihsiz), [Hızlı değerlendirme- Uzaktan hizmet haritası şablonu.](#)
15. UNICEF (2018). [İdari veriler: İnsani acil durumlarda araştırma ve dersler çıkarma fırsatları kaçırılıyor mu?](#)
16. Kendall, T (2020). [Kadınlara Yönelik Şiddete İlişkin İdari Verilerin Toplanmasına ve Kullanımına Dair Kanıtların Sentezi: Küresel Rehberliğin Geliştirilmesi için Arka Plan Makalesi.](#) New York: BM Kadın Birimi.